

KAATUMISVAARAA LISÄÄVÄT LÄÄKKEET

Merkkien selitteet

- Kaatuminen ●
- Sedaatio ○
- Huimaus ●
- Ortostatismi ○
- Antikolinergisyys ⊗

Trisykliset masennuslääkkeet ●○●○

amitriptyliini	Amitriptylin Abcur, Klortriptyl, Limbitrol, Pertriptyl, Triptyl
doksepiini	<i>Aponal, Doxal, Doxepin</i>
klomipramiini	Anafranil
nortriptyliini	Noritren
trimipramiini	Surmontil, <i>Trimipramin AL</i>

Trisykliset masennuslääkkeet voivat aiheuttaa ortostaattista hypotensiota. Varsinkin ikääntyneillä voi esiintyä sekavuutta ja muistihäiriöitä.

Psykoosilääkkeet ●○●○

aripratsoli	Abilify, Aripiprazol, Aripiprazole, Lemilvo
flupentiksoli	Fluanxol, myös inj.
haloperidoli	Serenase, myös inj.
ketiapiini	⊗ Biquetan, Ketipinor, Quetiapin, Quetiapine, Seroquel
klooriprotikseeni	⊗ Truxal
klotsapiini	Clozapine, Froidir, Leponex
levomepromatsiini	⊗ Levomepromazine, <i>Neurocil</i>
olantsapiini	⊗ Olanzapin, Olanzapine, Zalasta, Zypadhera, Zyprexa
paliperidoni	Trevicta, Xelplion
perfenatsiini	⊗ Peratsin, myös inj., Pertriptyl
perisiatsiini	<i>Neuleptil</i>
proklooriperatsiini	<i>Prochlorperazine, Stemetil</i>
promatsiini	⊗ <i>Prazine, Promatsiini</i>
risperidoni	Rismyl, Risperdal, Risperidon, Risperidone
sertindoli	Serdolect
sulpiridi	Suprium
trimipramiini	⊗ Surmontil, <i>Trimipramin AL</i>
tsiprasidoni	Zeldox, Ziprasidon
tsuklopentiksoli	<i>Ciatyl-Z, Cisordinol, myös inj.</i>
litium	<i>Lithionit Biophausia, Lito</i>

Keskushermostoon vaikuttavat psyykenlääkkeet voivat aiheuttaa ortostaattista hypotensiota ja siten altistaa kaatumisille.

Lihasselaksantit ●○●○

baklofeeni	Baclofen, Baklofen, Lioresal, <i>Lyflex</i>
karisoprodoli	<i>Carisoprodol</i>
orfenadriini	Norflex, Norgesic
titsaniidiini	Ⓢ Sirdalud, Tizanidin

Lihasselaksantit altistavat kaatumisille väsyttävän ja antikolinergisen vaikutuksensa vuoksi.

Muut masennuslääkkeet ●○●○

agomelatiini	Agomelatine, Valdoxan
bupropioni	Mysimba, Voxra, Zyban
duloksetiini	Cymbalta, Duloxetine, Duloxetine, Loxentia, Yentreve
mianseriini	Tolvon
milnasipraani	Ixel
mirtatsapiini	Mirtazapin, <i>Remeron</i>
tratsodoni	Azona
venlafaksiini	Efexor, Venlafaxin

Keskushermostoon vaikuttavat psyykenlääkkeet voivat aiheuttaa sedaatiota ja ortostaattista hypotensiota ja siten altistaa kaatumisille.

Selektiiviset MAO:n estäjät ●●

moklobemidi	Aurorix, Moclobemid
-------------	---------------------

Keskushermostoon vaikuttava psyykenlääke, joka altistaa kaatumisille.

Bentsodiatsepiinit ja niiden johdokset ●○●○

alpratsolaami	Alprox, Alprazolam, Xanor
diatsepaami	Diapam, <i>Diazepam inj.</i> , Medipam, Stesolid
klobatsaami	Frisium
klonatsepaami	Rivatril, <i>Rivotril inj.</i>
klooridiatsepeksidi	⊗ Klotriptyl, Librax, Limbitrol, <i>Librium</i>
loratsepaami	<i>Ativan, Lorazepam, Tavor pro, Temesta</i>
oksatsepaami	Opamox, Oxamin, <i>Oxascand</i>
midatsolaami	Buccolam, Dormicum, <i>Epistatus, Midazolam inj, Ozalin</i>
nitratsepaami	Insomin
tematsepaami	Tenox
triatsolaami	Halcion
tsopikloni	Imovane, Zopiclone, Zopinox, Zopitin
tsolpideemi	Somnor, Stella, Stilnoct, Zolpidem

Väsymys on tavallisin haittavaikutus. Muita haittoja ovat huimaus, kömpelyys, lihasheikkous ja tasapainohäiriöt. Haitat korostuvat ikääntymisen myötä. Pitkäaikainen bentsodiatsepiinien ja muiden niitä muistuttavien lääkkeiden käyttö lisää riippuvuuden kehittymisen, muistihäiriöiden, sekavuuden ja kaatuilun vaaraa etenkin ikääntyneillä.

Epilepsialääkkeet ●○●○

brivarasetaami	Briviact
eslikarbatsepiini	Zebinix
etosuksimidi	Petnidan, Suxinutin
felbamaatti	<i>Taloxa</i>
fenytoiini, fosfenytoiini	Hydantin, Pro-Epanutin
gabapentiini	Gabapentin, Gabrion, Neurontin
karbamatsepiini	⊗ Neurotol, Tegretol
lakosamidi	Vimpat
lamotrigiini	Lamictal, Lamotrigin
levetirasetaami	Keppra, Kevesy, Levetiracetam, Matever
okskarbatsepiini	Apydan, Trileptal, Oxcarbazepin
perampaneeli	Fycompa
pregabaliini	Lyrica, Pregabalin, Ly-
primidoni	Mysoline, Mylepsinum
rufinamidi	Inovelon
tiagabiini	Gabitril
topiramaatti	⊗ Topimax, Topiramax
tsonisamidi	Zonegran, Zonisamide
valproiinihappo	Absenor, Deprakine, Orfiril, Valproat
vigabatriini	Sabrillex

Epilepsialääkkeet altistavat kaatumisille väsyttävän ja huimaavan sekä osa myös antikolinergisen vaikutuksensa vuoksi.

Selektiiviset serotoniinin takaisinoton estäjät (SSRI) ●

essitalopraami	Cipralax, Escitalopram
fluoksetiini	Fluoxetin, Fluoxetine, Seromex, Seronil
fluovoksamiini	Fluvosol
paroksetiini	⊗ Optipar, Paroxetin, Seroxat
sertraliini	Sertralin, Sertraline, Zoloff
sitalopraami	Citalopram, Sepram

Keskushermostoon vaikuttavat psyykenlääkkeet altistavat kaatumisille.

Antihistamiinit ●○●○

hydroksiitsiini	Atarax, Hydroxyzine
doksylamiini	Ⓢ Dormix

Nämä antihistamiinit altistavat kaatumisille etenkin antikolinergisen ja väsyttävän vaikutuksensa vuoksi.

28.1.2020

Proviisorit

Anu Pitkonen (Ylä-Savon SOTE)

Kirsi Pesonen (SiunSOTE)

Raimo Ojala (KYS)

Seuraava päivitys: 2022

Parkinsonin taudin lääkkeet

Antikolinergit ●●●⊗	
biperideeni	Akineton
trihexifenidyyl	Artane
Dopaminergiset lääkkeet ja MAO-B-estäjät ●●●●	
amantadiini	⊗ Amantadin ratiopharm
apomorfiini	Apogon Pen, Dacepton
bromokriptiini	Parlodel
entakaponi	Comtess, Stalevo, Pentiro
kabergoliini	Cabaser, Dostinex
levodopa	Duodopa, Kardopal, Levocar, Madopar
	Sinemet, Stalevo, Pentiro
opikaponi	Ongentsys
pramipeksoli	Opryme, Pramipexol, Sifrol
rasagiliini	Azilect, Rasabon, Rasagilin, Rasagiline
ropiniroli	Requip Depot, Ropinirol, Ropinostad
rotigotiini	Neupro
safinamidi	Xadago
selegiliini	Eldepryl

Parkinsonin taudinlääkkeet voivat aiheuttaa ortostaattista hypotensiota, väsymystä ja huimausta ja siten altistaa kaatumisille. Osalla lääkkeistä on myös voimakkaita antikolinergisia vaikutuksia.

Virtsankarkailulääkkeet ●●⊗

darifenasiini	Emselex
fesoterodiini	Toviaz
oksibutyiniini	Oxybutin, Oxybutynin, Kentera
solifenasiini	Solifenacin, Vesicare
tolterodiini	⊗ Detrusitol, Tolterodin
tropium	Spasmo-Lyt, Trospium

Nämä virtsankarkailulääkkeet altistavat kaatumisille etenkin antikolinergisen vaikutuksensa vuoksi. Osalla on myös rauhoittavaa vaikutusta.

Pahoinvointilääkkeet ●●⊗

meklotsiini	Postafen
proklooriperatsiini	Stemetil, Prochlorperazine
skopolamiini	Scopoderm, Oftan Scopolamin
syklitsiini	Marzine
metoklopramidi	Primperan, Metoclopramide
promatsiini	⊗ Prazine

Nämä pahoinvointilääkkeet altistavat kaatumisille antikolinergisen ja väsyttävän vaikutuksensa vuoksi.

Kipulääkkeet

Opioidit ●●●⊗	
buprenorfiini	Bunolict, buprefarm, Bupremyl, Buprenorfine, Buidal, Norspan, Suboxone, Subutex, Temgesic
fentanyyli	Abstral, Breakyl, Durogesic, Effentora, Fentanyl, Instanyl, Matrifen, Pecfent
hydromorfoni	Palladon
kodeiini	Altermol, <i>Antare codeine</i> , Ardinex, Panacod, Paramax-Cod sekä yskänlääkkeet Codecan comp, Katapekt ja Resipect
metadoni	Dolmed, Metadon, Methadon
morfiini	Depolan, Dolcontin, Morphin, Oramorph
oksikodoni	Oxanest, Oxycontin, Oxynorm, Oxycodone, Oxyratio, Targiniq, Tannonalla
petidiini	Petidin
tramadoli	Dolatramyl, Skudexa, Tradolan, Tramadin, Tramadol, Tramal, Tramium, Trambalgin
Muut kipulääkkeet ●●	
gabapentiini	Gabapentin, Gabrion, Neurontin
pregabaliini	Lyrica, Pregabalin

Nämä kipulääkkeet altistavat kaatumiselle väsyttävän vaikutuksensa vuoksi. Lisäksi opioidit aiheuttavat ortostaattista hypotensiota ja niillä on lievää antikolinergista vaikutusta.

Sydän- ja verisuonisairauksien lääkkeet ●

ACE:n estäjät ja niiden yhdistelmät	
ATR-salpaajat ja niiden yhdistelmät	
Beetasalpaajat	
Kalsiumkanavan salpaajat	
Diureetit	
Muut verenpainelääkkeet ●●●	
klonidiini	Catapresan
moksonidiini	Moxonidin, Physiotens
pratsosiini	Pratsiol
Nitraatit ●●●●	
glyseryylitri-nitraatti	Deponit, Nitro, Nitroglycerin, Nitrolingual Skut, Transiderm Nitro
isosorbidinitraatti	Dinit, Nitrosid
isosorbidimononitraatti	Imdur, Isangina, Ismexin, Ismox, Ormox

Rytmihäiriölääkkeet ●

flekainidi	⊗ Flecainide, Tambacor
propafenoni	●● Rytmonorm

Sydän- ja verisuonisairauksien lääkkeet voivat aiheuttaa ortostaattista hypotensiota etenkin hoidon alussa ja osalla on myös väsyttävää vaikutusta, mikä voi altistaa kaatumisille.

Eturauhasen hyvälaatuisen liikakasvun lääkkeet ●●●●

alfutsosiini	Alfuzosin, Xatral
pratsosiini	⊗ Pratsiol
tamsulosiini	Expros, Omnic, Promictan, Tamictor, Duodart, Urizia, Tamsact, Tamsufarm

Nämä eturauhasen hyvälaatuisen liikakasvun lääkkeet aiheuttavat herkästi ortostaattista hypotensiota ja siten altistavat kaatumiselle

Läkelista kaatumisvaaran arviointiin

Väsyttävät, huimaavat, näkökykyä haittaavat ja nopeasti verenpainetta alentavat lääkkeet altistavat kaatumiselle. Usein kaatumisvaara on kohonnut uuden lääkehoidon aloituksen yhteydessä muutaman päivän ajan. Huteruus voi olla lääkkeiden aiheuttama haitta tai se voi johtua huonosta ravitsemuksesta tai riittämättömästä nesteytyksestä. Kaatumisvaaran hallinnassa on tärkeää säännöllinen lääkehoidon ja sen vaikutusten arviointi. Ortostaattinen koe (1) on suositeltavaa tehdä potilaille, joilla on huimausta, kaatuilua, tajunnanmenetyksiä, autonomista hermostoa rappeuttava sairaus (esimerkiksi diabetes tai Parkinsonin tauti) tai ikää yli 75 vuotta.

Listalle on sisällytetty lääkeaineita, joiden yleinen haittavaikutus on (heite)huimaus tai valmisteen tiedoissa on mainittu kaatumisvaara tai joiden riskiominaisuuksiin kuuluu sedaatio, antikolinergisyys (2) tai ortostatismi. Lista on järjestetty lääkeryhmittäin vaikuttavan aineen mukaan. Kauppanimistä on mainittu tärkeimpiä esimerkkejä. Rinnakkaisvalmisteista saa listauksen esimerkiksi Duodecim lääketietokannan kohdasta lääkeluokitus.

1. Lyhyt ortostaattinen koe (<https://www.terveyskyla.fi>)

Mittaa verenpaine (RR) ja syke potilaan oltua 5-10 min makuulla. Potilas nousee

Ohje listan tulkitsemiseen

Lääkeryhmien kohdalla olevien **merkkien selitteet** löytyvät etusivulta. Mikäli jokin ryhmän lääkkeistä sisältää myös muun vaikutuksen, tämän vaikutuksen merkki on lisätty lääkeaineen nimen kohdalle. **Kursivoidut kauppanimet** tarkoittavat, että kyseessä on erityisluvallinen lääke. **Tummennetulla (sinisellä) pohjalla** olevat lääkkeet ovat eniten kaatumisille altistavia.

nopeasti seisomaan ja seisoo ilman tukea. Mittaa verenpaine ja syke heti sekä kahden minuutin kuluttua. Kirjaa oireet, esim. heikotuksen tai huimauksen tunne, horjahtelu. **HUOM!** Eteisvärinäpotilailta verenpaine mitataan auskultaatiotekniikalla (pylväsmittarilla ja stetoskoopilla).

Tulkinta

Yläpaine muuttuu pystyyn noustessa yleensä -8 – +6 mmHg. Kyseessä on ortostaattinen hypotensio, jos pystyyn noustessa yläpaine laskee lähtöarvoistaan alle 90 mmHg:n TAI se laskee ≥ 20 mmHg TAI alapaine laskee ≥ 10 mmHg (myös itsenäisesti ilman yläpaineen muutosta). Normaalisti syke tihentyy ylös noustessa (+7–22/ min). Ellei näin tapahdu, tämä viittaa autonomisen hermoston toiminnan vajaukseen ja sairauksiin (esim. diabetes, Parkinsonin tauti), myös tietyt lääkkeet voivat pahentaa autonomisia oireita. Mikäli syke tihenee vielä huomattavasti enemmän, se viittaa kuivumistilaan.

2. Antikolinergisten lääkkeiden haittavaikutuksia ovat suun ja silmien kuivuminen, ummetus, virtsaamisvaikeudet, lähinäön heikkeneminen, sydämen tiheälyöntisyys, hikoilun estyminen, muistin ja ajatustoiminnan heikkeneminen, hämmennyneisyys ja sekavuus.